

MUSEOVIRASTO

TARKASTUSKERTOMUS

HYVINKÄÄ, KYTÄJÄN KARTANO RAUDANVALMISTUSPAIKKA

Museoviraston rakennushistorian osastolla työskentelevät arkeologit tarkastivat elokuussa 2001 Kytäjän kartanon mailla sijaitsevan raudanvalmistuspaikan, sillä alueelle oltiin ryhtymässä rakentamaan golfkenttää. Samalla laadittiin maastossa havaituista rakenteista luonnosmainen kartta. Rakenteet ovat muinaismuistolain rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Tarkastuskertomuksen laati Karim Peltonen.

Kytäjän raudanvalmistuspaikka

Kytäjän kartanon maille sijoittuva raudanvalmistuspaikka sijaitsee Kytäjänjärvestä länteen, Vanhastakylästä pohjoiseen. Paikka sijoittuu laajan peltoaukean pohjoislaitaan, peltojen ympäröimän kallioniemekkeen alarinteeseen. Käynnissä olevan golfkenttähankkeen vuoksi paikan topografia tulee muuttumaan, mutta havainnointihetkellä sijoittui metsäiseen maastonkohtaan, jonka pellosto erotti leveähkö tieura.

Raudanvalmistusopaikaksi kohteen antaa olettaa siitä löydetty rautakuona, jonka vähäinen määrä viittaa kuitenkin enemmän kokeiluun tai keskeneräiseen yritykseen kuin laajamittaiseen raudanvalmistukseen. Tyypiltään kuona on hyttikuonaa.

Paikalla on kolme eri rakennetta, joista varmuudella yksi voidaan liittää raudanvalmistukseen, toiset kaksi saattavat olla samanikäisiä kolmannen kanssa tai sitten ei. Havaitut rakenteet on seuraavassa esitelty nimillä Hytti, Miilu ja rakennuksen pohja.

Hytti

Suorakaiteen muotoinen kumpare, jossa säännöllisesti asetetun näköisiä kiviä, maata sekä vähäisiä määriä tiiltä ja kuonaa. Kumpareen eteläpuolella laajahko kuoppa, jonka reunalla vähän kuonaa. Kuopan reunojen kaivelu ei tuottanut jälkiä selvästä kuona- tai hiilikerroksesta.

Kuopan itäreunalla on matalahko maakasa, joka lienee kuopasta pois kaivettua maata.

Miilu

Rinteeseen kaivettu kuoppa, joka edestä avoin ja pohjamuodoltaan hevosenkenkämäinen. Kuoppaa kiertää matala valli, joka samoin edestä avoin. Kuopan syvyys maksimissaan noin 110 cm ja halkaisija noin 2- 2,5 metriä.

Kuopan pohjalle kaivetuista koekuopista ei merkkejä hiilestä; maa rakenteen pohjalla oli lähinnä multavaa, siltin sekaista hiekkää. Kysessä siis tuskin on miilu, vaan jokin muu kaivanto.

”Rakennuksen pohja”

Edellisistä erillään ja ylempänä rinteessä (pohjoiseen) sijaitsee matala ja pohjaltaan lähes säännöllinen neliönmuotoinen kuopanne. Syvyyttä rakenteella on enimmillään puoli metriä. Kohteen pinta-ala on noin 2 x 2 metriä ja sitä reunustaa kivirivi, jossa joukossa palaneita kiviä. Kuopanteen pohjassa havaittiin puhdas, lähes silttimäinen hiekka, ei merkkejä hiili- tms. kerroksista.

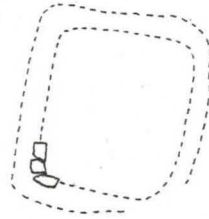
Ympäristö

Jäänteiden ympäristöstä tai ohi kulkevan tieruan pohjasta ei havaittu merkkejä poikkeuksellisista hiilimääristä, kuonasta tai malmista eli sellaisista merkeistä, jotka selvästi viittaisivat laajamittaiseen raudanvalmistukseen. Rinteen kivissä havaittiin kuitenkin voimakasta lämpörapautumista, joka saattaa liittyä metsäpaloön tai kaskeamiseen. Rapautumisella ja maarakenteilla lienee tuskin mitään yhteyttä.

Johtopäätökset

Kohteesta löydetty rautakuona vahvistaa kyseessä olevan raudanvalmistuspaikan, mutta sen vähäinen määrä sekä runsaiden hiili- tai malmikerrosten puuttuminen viittaa siihen, että kyseessä lienee lähinnä kokeilu. Havaittu rakenne muistuttaa jossain määrin 1700-luvun mallikirjojen hyttejä, mutta ilman kaivauksia ei rakenteen todellisesta olemuksesta voida sanoa paljoakaan.

Kohteen ajoitus jää avoimeksi, mutta Hyvinkäällä tiedetään 1500-luvun tehdyn kruunun toimesta prospektointia hopean löytymisen toivossa ja 1700-luvulta on mainintoja Uudenmaan pohjoisosien talonpoikien raudanvalmistuksesta. Kytäjän kartano myös harjoitti 1700-luvulta lähtien laajamittaista kalkinlouhintaa kohteesta hieman yli 10 kilometriä etelään sijaitsevalla Kalkkivuorella.

RAKONNUKSEN POKKA

neulapohjoinen

kivi

kivijalka

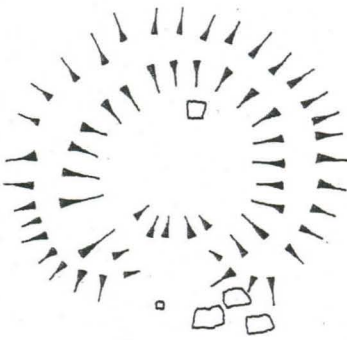

kumpare

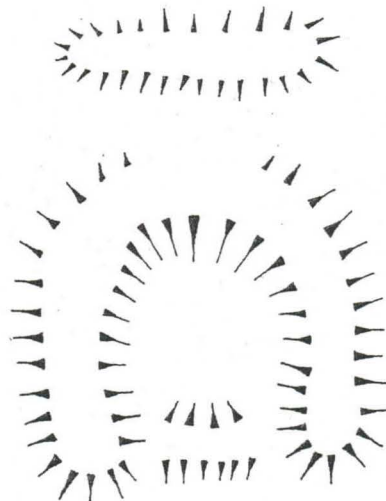

painanne

MILLU

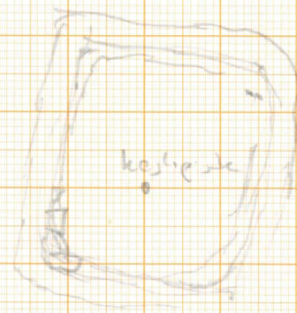
KITTI

5 m

<p>HYVINKÄÄ Kytäjän kartano Karim Peltonen</p>	<p>alueen yleiskartta mk 1:100</p>	
<p>MITTAUSPIIRUSTUS piirt. Jaakko Latikka 08.2001</p>	<p>MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH 09-40501</p>	<p>puhf. piirt. D. Liltqvist 09/2001</p>

Kopi

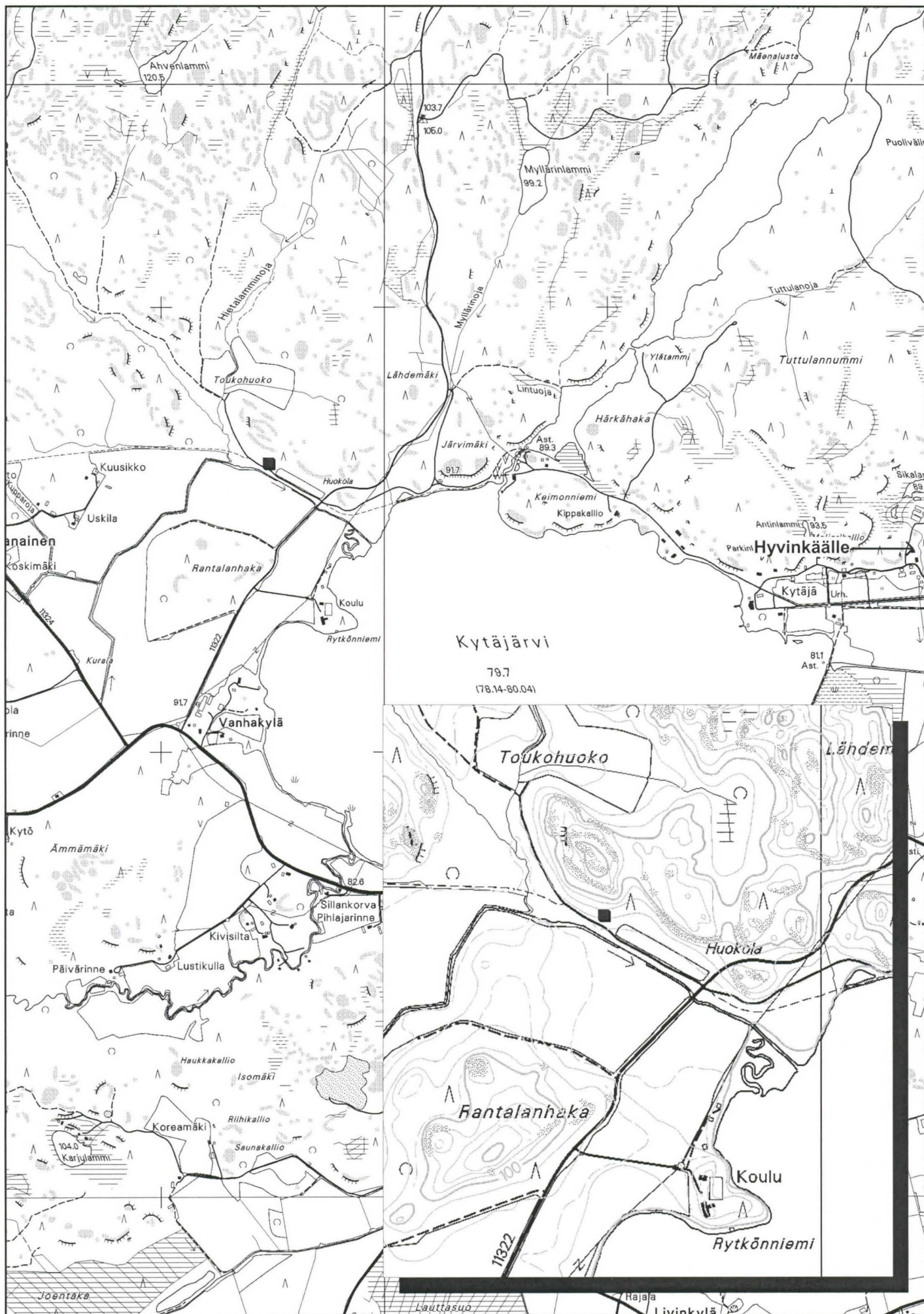
Hyvinkään kirkon kirkonkylä
nu/eruo
Jalko Jantila
1:100

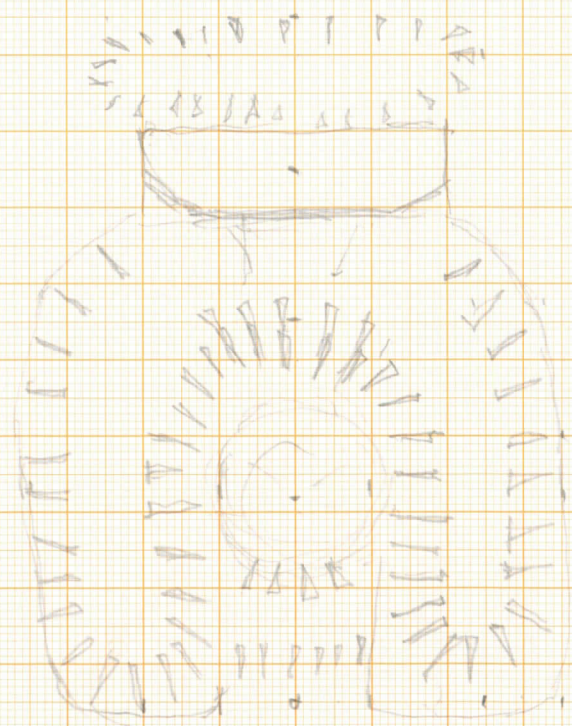
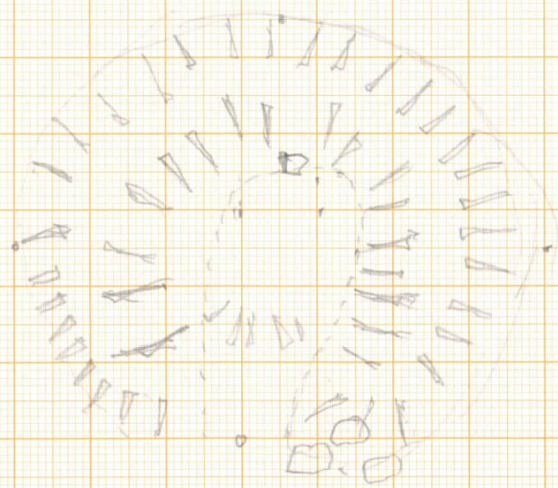
5

10m

15m

20m

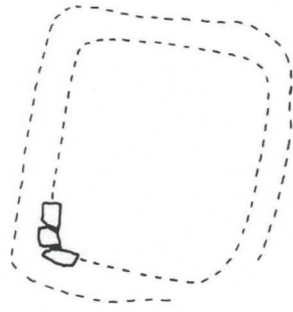

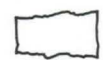
Hsu.ikat, kg. tajim kerdas 2001
 MV/R/10
 Jarak Lurus

1:100

0 5 10 15 20 25 30m

neulapohjoinen

kivi

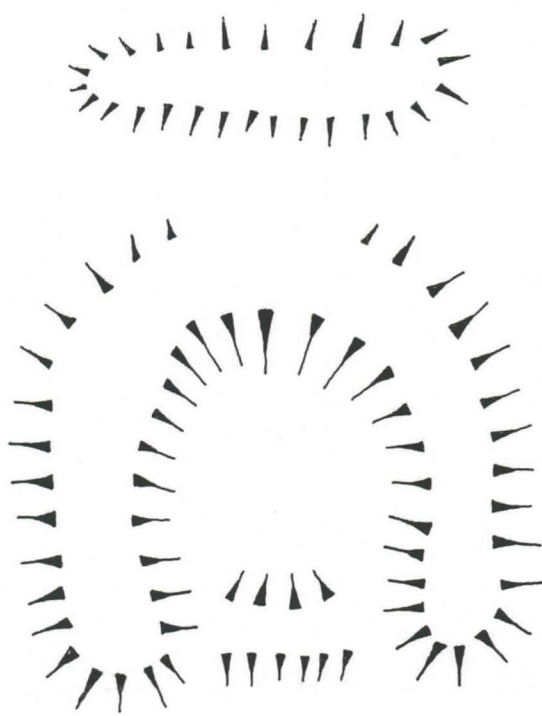
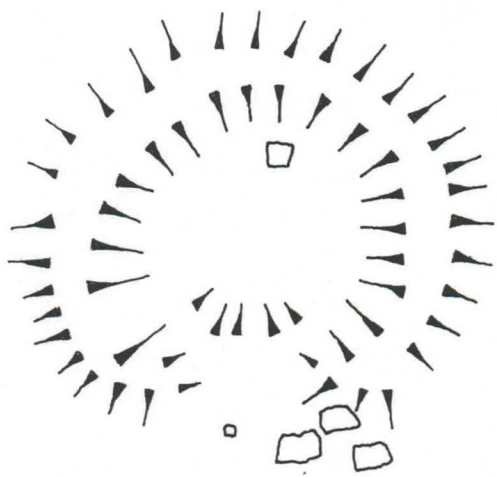
kivijalka

kumpare

painanne

5 m

<p>HYVINKÄÄ Kytäjän kartano Karim Peltonen</p>	<p>alueen yleiskartta mk 1:100 106.2.1</p>
<p>MITTAUSPIRUSTUS piirt. Jaakko Latikka 08.2001</p>	<p>MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH 09-40501</p> <p>puht. piirt. D. Lillqvist 09/2001</p>